

เล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๖๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๘

หุด หิมัน พระยาบริหารราชมานพ บัณฑิตการ โรงเรียน อำนคำกราบบังคมทูล
รดีถึงพระมหากษัตริย์คุณ แต่ มี พระราชดำรัสพระราชทานพระบรมราโช
วาท แก่ ครู แต่ นักเรียน พอ ดมควร แล้ว พระราชทาน ประกาศนียบัตร แต่
รางวัล แก่ นักเรียน มหาตเด็กหลวงที่ สอบได้ ได้ ทัว แล้ว เสด็จ จาก พลับพลา
ประทับเสวย น้ำชา เสร็จแล้ว แต่ พระราชทาน เสด็จ พระบรมวงษานุวงษ์
ข้าทูลลอองธุลีพระบาท แล้ว เสด็จ พระราชดำเนิน กลับ นักเรียน จึง ตามส่ง
เสด็จจน ถึง เขตฯ โรงเรียน ให้ ร้องถวายไชยมงคล ด้วย ความ จงรักภักดี

กระแสพระบรมราชโองการ
ซึ่งบรรจไว้ ในศิลาพระฤกษ์
โรงเรียน มหาตเด็กหลวง

ศุภมัตถุ พระพุทธเจ้าองค์กาล เป็นอดีตกาล ๒๔๕๘ พรรษา กาด
บักขุบัน จันทรโคจร ศศิสมันต์พัทธ์ธ อาลัยขมาศ ชนหมักษ์ จากุทลิตติ
จันทรวาร ดุริยคติกาล ธันวาคมมาศ วิสต์ิมสุรทิน โดยกาลนิยมน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
พระมหากษัตริย์สยาม พินิตประชานารถมหาत्मดวงษ์ อติศัยพงษ์ วิมลรัตน์ อรชัยราช
นิกรโธม จากุรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุกโตสุชาติสังสุทขอเคราะห์
จักรีบรมนารถ จุฬาลงกรณราชวราราม บรมมกุฏนเรนทร์สุ
สันคคองษ์วิสิฐ สุลำธิบุตรพาธิการ อุดมยกุลชฎาภินินหาร อติเรกบุญฤทธิ
ชัยญตักษณวิจิตร โดภากยธรรพวงค์ มหาชนโคตมะนงคประณค บาท
บงกชยุคต ประสิทธิ์สุรพรศุภมตมบรมสุมาลย์ ทิพยเทพาวดาร ไพศาล

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๖๗

เกี่ยวตักคุณอดุลยพิเศษ ธรรมพ.ท.เวรานุรักษ์ บรมวิสุทธิสมญาเทพทวาราวดี
ศรีมหาบุรุษสุดสมบัติ เสด็จนางคณิกวรรคิน อัครโศกสัด ประพนธ์ปรีชา
มัทธลมาจาร บรมิภรณ์คุณธำรุธยามาทินคร วรุตเมกราชติตถ มหาปรีวาร
นายกอนันต์ มหันทนอรฤทธิเดช ธรรมพิเศษศรีนริชว บรมชนกาศิระดมมต
ประสิทธิ์ขจรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฏุตเสวตณิกวรรคินันต์ ศิริรัต
โนปลักษณ์มหาบรมราชากิเศกภักดี ธรรมพศทศวิจิตรไชย สดกมโหดวิชัย
มหาธวามินทร์ มหะศกรมหินทร มหารามาชิวาธโธม บรมนารชชาติ
อาชาวไศรย พุทธาทิไตรยรัตนธรรมารักษ์ อดุลยศักดิ์ธรรมคนเรศรามาชิตี
เมตตการุณจรัสตฤไทย อโนปมัยบุญการ สดกไพศาลมหาวิษณุวิเชนทร์
ปรเมนทรธรรมิกมหาราชวิราช บรมนารถพิบัติ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

X มีพระบรมราชโองการดำรัสเห็นเกล้าฯ ให้แสดงความ^{นี้}ไว้ว่า

ด้วยพระองค์มาทรงคำนึงถึงโบราณราชประเพณีที่มีมาว่า พระราชา
ธิบดีเมื่อได้เสด็จผ่านพิภพแล้ว ทรงรำพึงถึงบุพเพศะบุญญาที่ได้
ทรงตั้งสมมาจนพระองค์ได้บรรลู่ถึงซึ่งตำแหน่งที่สูงสุดในแผ่นดิน ได้ทรง
รับมอบเปนผู้ครอบครองรัฐสีมา แผ่อาณาเหนือประชาชนให้อยู่ร่วมเย็น
เปนสุข จึงทรงสร้างพระอารามขึ้นไว้ ให้เป็นที่เฉลิมพระราชศรัทธา
และเพื่อให้เปนสถานทีลลิตยแห่งพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลสัตยาธิคุณ เป็นผู้
ดำรงพระบวรพุทธศาสน่าให้ถาวรอยู่เพื่อประโยชน์แห่งนครชน นับว่า
พระมหากษัตริย์วิราช ทรงกระทำการเพื่อประโยชน์แห่งชาติบ้านเมือง
และ ผศกนิกรได้อย่างหนึ่ง

ส่วนพระองค์ เมื่อได้ทรงรับพระราชภาระ เป็นผู้ปกครองอาณาประชาราษฎร
ทั่วรัฐสีมาอันของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บิรมหา
ราช แห่งคนไทย และสมเด็จพระบรมชนกนารถ ของ พระองค์ ก็ได้ทรงรำพึง
ถึง พระราช ประเพณี โบราณ อันกล่าว มาแล้ว และทรงรำพึง ถึงบุพเพกต
บุญญา แลกสัด ที่ได้ ทรงสั่งสม มา จึงได้ เสด็จ มา ดำรงอยู่ในฐานะแห่ง
ผู้มี ทรัพย์ และ ทรัพย์ ที่ พระองค์ ทรงมีอยู่นั้น ทรง พระราชดำริเห็นว่า
จะจับจ่ายใช้สอยในทางใด ก็จะไม่ได้ ทรงรับผล ความ พอพระราชหฤไทย
เท่าทางที่จะ ให้ อาณาประชาราษฎร ของ พระองค์ ตั้ง ชาติอยู่ เป็นมั่นคงแน่นหนา
เพื่ออุดหนุน พระบวร พุทธศาสนา ให้ ดำรง อยู่ตลอด กิตติปาสด้าน
แต่ พระองค์ มาทรง รู้สึก ว่า ใน กาลบัดนี้ พระอาราม สำคัญ ๆ
ใน พระมหานคร นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใน พระบรมราชวงษ์
จักรี ที่ได้ เสด็จ เถลิงถวัลย์ราชย์ มาก่อน พระองค์ ถึง ๕ รัชกาล แล้ว นั้น
ก็ได้ ทรงสถาปนา ขึ้นไว้ แล้ว หลาย พระอาราม แต่ พระองค์ ผู้เป็น ทายาท
สืบสันตติวงศ์ ก็ทรงทูลบำรุง แด่ปฏิสังขรณ์ พระอาราม เหล่า นั้น อยู่แล้ว
ครั้น ว่า พระองค์ จะ ทรงสถาปนา พระอาราม ขึ้นใหม่ ก็ จะ เกิน กว่า ความ
จำเป็น ใน ส่วน ทางบำรุง พระศาสนา ซึ่ง จะ เป็นภาระ เพิ่มขึ้น โดยไม่มี
ผลดี เพียงพอ อนึ่ง พระอาราม ต่าง ๆ นั้น ก็ย่อม เป็น สำคัญ ที่ศึกษา
ของกุลบุตร มาแต่โบราณกาล แต่ ใน บัดนี้ สมัยนี้ การศึกษาต้อง จัดการ
ให้แพร่ หลายไพศาล ยิ่ง ขึ้น กว่าเก่าก่อน เพราะ ว่า ความ เจริญ แห่ง
ประเทศบ้าน เมือง ในสมัย ต่อไป นี้ ที่ จะ เป็น มั่น คง แน่นหนาได้ แท้จริง

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๖๙

ก็ด้วย อาศัยศิลปวิทยาเป็นที่ตั้ง จึงมีพระราชประสงค์ จะทรงหนุนบำรุง การศึกษา ของ ชาตินบ้าน เมือง ให้รุ่งเรือง ทั้ง ต่าง ประเทศ เขาอื่น พระราช ดำริห์เรื่อง นี้ได้ มี มาแต่ ครั้ง ยัง ทรงดำรงพระเกียรติยศอยู่ในตำแหน่งสมเด็จพระ บรมพรหม คือ ได้ทรงจัด โรงเรียน ขึ้น ที่วังสราญรมย์ และ พระตำหนัก ส่วนจิครัดดา ได้ทรงจัดการศึกษาด้วย พระองค์เอง แต่ ใน ครั้ง นั้น เป็น แต่ ทรงจัด ขึ้น เด็กน้อย มี นักเรียน เฉพาะ แต่ มหาเด็ก ข้าง ในกรมเป็น การ ทดลอง เพื่อเป็น ทางที่ จะได้ ทรงพระราชดำริห์ต่อไป

ครั้น เมื่อพระองค์ ได้เสด็จ เสด็จถวญวณราชย์ สมบัติ ได้ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ยกโรงเรียน มหาเด็ก ซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถได้ ทรงสถาปนาไว้ ขึ้น เป็น โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน ของ พระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมี พระบรมนามาภิไธยใน สมเด็จพระบรม ชนกาทิราชเจ้า แล พระราชทาน เงิน ซึ่งราษฎรเรียราย กัน สว่าง พระบรมรูป ทรงม้า เป็น ธนสาวรีย์ ถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งยังมี เหลืออยู่ เป็น จำนวนเงิน ๙๘๒,๖๗๒ บาท สำหรับเป็น ทุนปลูก สว่างมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

ในขณะเดียวกัน นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนา โรงเรียน มหาเด็ก หลวง ขึ้น พระราชทาน ที่ดิน ส่วน พระองค์ ดำเนิน ส่วนคดีตระหว่างถนนข้างอื่น ใน ถนนดงเดือยในเขตคลอง เปรมประชากร ให้เป็นที่ตั้ง โรงเรียน แลพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ปลูกสว่าง

โรงเรียนแต่เรียนชั่วคราวขึ้น ย้ายนักเรียนมหาดเล็กฯ หลวงเดิมซึ่งตั้งอยู่ใน
ในพระบรมมหาราชวังให้ ได้เปิดการสอบทุนในต้นปี พระพุทธเจ้าทรง ๒๔๕๘
แต่ ขยายการ รับ นักเรียน อื่น ๆ เข้าเรียน ตามสมัคร ทรงบริจาค พระราช
ทรัพย์ ส่วน พระองค์ เป็น เงิน เตือน ครูบาอาจารย์ แต่ เจ้าพนักงาน กับ ค่า ใช้
สรอย ใน การ โรงเรียน ทั่วไป การ โรงเรียน ได้ ดำเนิน ขึ้น โดย รวดเร็ว สมดัง
พระราชประสงค์ เป็น ที่นิยม แห่ง มหาชนชาวไทย และ ชาว ต่างประเทศ
เป็น อันมาก จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ จัดการ สร้าง ตึก โรงเรียน
ขึ้น โดย ถาวรวิจิตร อย่าง แบบไทย เพื่อให้ ปรากฏ ศักดิ์ ของ ไทย ไว้ เป็น
ตัว อย่าง ดี ไปด้วย

จางวาง โทพระยา ประสิทธิ์ ศักการ (ม.ถ. เพื่อ พึงบุญ) อธิบดี
กรมมหาดเล็ก และ กรรมการ จัดการ โรงเรียน มหาดเล็ก หลวงได้รับ กระแส
พระบรมราชโองการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ กรมจัดป่ากร จัดการ
ก่อสร้าง มหาเสวกเอก เจ้าพระยาธรรม-ชิกรณาธิบดี (ม.ร.ว. นุ่ม
มาลากุล) เสนาบดี กระทรวงวัง เป็น แม่กอง มหาเสวกตรี พระยาวิจิตรกรม
ศิลปประสิทธิ์ (น้อย ศักดิ์) เป็น นายงาน เสวกตรี พระสมิทธเดชา (ปลั่ง)
เป็นผู้ ให้แบบ จัดการ สร้าง โรงเรียน มหาดเล็ก หลวง ขึ้น มี หอสมุด ที่ อยู่
ที่ เรียน ที่ เด่น พร้อม สรรพ แต่ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ นี้ ให้ สร้าง หอสมุด
และ ที่ อยู่ ของ ครู และ นักเรียน ๕ หลัง ก่อขึ้น

หอสมุดยาว แต่ทิศตะวัน ออกจดทิศตะวันตก ๔๔ เมตร ๓๐ เซนติเมตร
ด้าน กว้าง ๒๗ เมตร มุขด้าน ตะวันตก กว้าง ๑๕ เมตร ยื่น ออกมา
จาก ตัวตึก ๓ เมตร ตั้งแต่ มุขมาทางทิศตะวัน ออก ๑๘ เมตร

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๗๑

หักมุมข้าง ทางทิศเหนือและ ทางทิศใต้ ข้างละ ๖ เมตร ค่อนั้น มาคง
กว้าง ๑๕ เมตร ตั้งแต่ พนดิน ถึง พน ชั้นล่าง ๒ เมตร แต่ พนชั้นล่าง
ถึงเพดาน ๑๐ เมตร แต่เพดาน ถึงอกไก่ ๗ เมตร รวมสูง ตั้งแต่
พื้นดิน ถึงอกไก่ ๑๗ เมตร การ ทำราก หอดั่วดได้ ขุดดิน เป็น คลอง
รากลึก ๑.๕๐ เมตร กว้างระหว่าง ๑๕ ถึง ๒๗ เมตร ค้ำเข็มไม้แก่น
วัดผ่าศูนย์กลาง ๑๒ ถึง ๑๖ เซนติเมตร ยาว ๓.๐๐ เมตร
เมื่อค้ำเข็ม แล้วได้ กระทุ้งอิฐหักให้แน่นหนา ๑๐ เซนติเมตร แล้วประดม
คอนกรีต เทลงไปตาม คลอง รากกับอิฐหักรากหนา ๔ เซนติเมตร เมื่อได้
เทคอนกรีตได้ ระดับดีแล้ว ได้วาง เหล็ก ขนาด ๒ เซนติเมตร ครั้งจน
ถึง ๑ เซนติเมตร ขัดเป็น ดาววาง ตาม คลอง รากเต็มตลอด ข้างบน
เหล็ก ดาววาง เทคอนกรีตหนา ๑๐ เซนติเมตร ตาม ระหว่าง รากหอดั่วด
ได้ มีเอ็น เหล็ก คานคอง แกบริต ทาบติดต่อเสาทุกเสา รวม ๙๘ เสา ส่วนตึกครุ
คึกกักรื่น อีก ๔ หลังก็ได้ส่งราก พร้อม กันไปที่เดียวกัน

ครั้น ต่อมา ทรงพระราชดำริว่า การ ก่อสร้าง โรงเรียน มหาเด็กหลวง
ซึ่งได้เริ่ม ทำราก มา นั้น บัดนี้ สมควรที่จะก่อพระฤกษ์ ได้แล้ว จึง ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดถวญ ก่อพระฤกษ์ โรงเรียน มหาเด็กหลวง เนื่อง
ในมหามงคลสมัยเฉลิม พระชนม์ พรรษา วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธ
ศักราช ๒๔๕๘ แต่หากโดยเวลานั้น มีราชการ มาก จึง ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้เริ่มทำเสี่ยุก่อน การอื่น

เล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๗/๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๘

ณ วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ ทรงกับ
จันทร์คติภาดเดือนอ้ายขึ้น ๑๔ ค่ำเป็เถาะดับศค จตุศักราช ๑๒๗๗
เวด่าบ้าย ๔ โมงกับ ๑๓ นาที เปนเวด่าปฐมฤกษ์ตามเวด่าที่โหราจับได้
ได้คำนวณทูลเกล้าฯ ถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนา
พระราชอาคันตุ์ใหญ่ผู้น้อยรวม ๑๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางศิลาพระฤกษ์สร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกกระแสรพระบรมราชโองการ
นี้บรรจุไว้ณศิลาพระฤกษ์ ณ วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธ
ศักราช ๒๔๕๘ จันทร์คติภาดเดือนอ้ายขึ้น ๑๔ ค่ำเป็เถาะดับศค
จตุศักราช ๑๒๗๗ เปนปีที่ ๖ หรือวันที่ ๘๘๒๖ ในรัชกาลบัดยบัน

คำกราบบังคมทูลอัญเชิญขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส
พระราชทานรางวัลนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

วันที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘

ขอเศษผ้าดองชุดพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าราชบริพารในสำนักโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในพระ
บรมราชูปถัมภ์ รู้สึกยินดีในพระมหากรุณาธิคุณที่หัวหน้กัน ในวาร
อันเป็นมงคลสมัยที่ได้ผ้าดองชุดพระบาทได้เสด็จพระราชดำเนินมายังสำนัก
ได้ทรงก่อสร้างพระฤกษ์สร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เปนปฐมฤกษ์ และ
ได้ทอดพระเนตรการกัฟารหว่างนักเรียนมหาดเล็กหลวง กับทหารกระบี่
หลวงจนตลอดเวลา พระเดชพระคุณตั้งเกล้าฯ หาที่สุดมิได้